

Dionizas Poška

MUŽIKAS ŽEMAIČIŲ IR LIETUVOS

Dievaičiai žemės! Jei kurs turi gerą širdį,
Tegul tą mano balsą tavo ausys girdi!
O išgirdus — susimilk ant taip daugel vargų,
Susimilk ir nedūmok, jog muziks yr vergu.
„Eneidos“ knygoj antroj, eiloj 144.
Vergilijus

Dalele žmonių brangi, vienok panieikinta,
Iš kurio darbios rankos žemės vaisiai krinta!
Jei mano raštu tavo vargų nemažinsiu,
Norint sopulius širdies pasauliui priminsiu.

Mužike! tu ciesorius ir karalius gini,
Ir anų visų laimių rąste pamatini,
Ramti garbingų vardų, visų naudų klėtie,
Skruzdėle, nežinanti, kas tai yr tingėti!
Penėtoji giminių, tikra nekaltyste,
Tu mažne viens pažįsti, kas yr viežlyvystė!
Viso gero tėvystės sarge rūpesningas!
(Tos pavardės tau prigul, žmogau nelaimingas!)

Mužike! kurs pasaulio esi geradėju,
Dėl ko gi tave niekin, kaip dulkes tarp vėjų?
Tu, pavasarį girdint paukščių giedojimą,
Ar pernykštes rugienas, ar naują skynimą,
Nusitvėręs už žagrės, gilia vaga rausi,
Dūmodams, jogei vaisių su nuopelna gausi;
O kada valdant jaučius sustimp ranka viena,
Grobi antra, ilsinčia pataisai velėną;
Bet kol ant minkštos dirvos gali javus sėti,
Nors dukart reik išarti, dukart išekėti.

Mužike! jau sulaukei did kaitrios vasaros,
Iš kaktos kaip iš krosnies kasdien rūksta garas,
Ar kada šieną piauni, ar kad aną grėbi,
Ar alkans be uždaro šaltus barščius srebi.
Matant pievoj kiekvieną prakaituotą pėdą,
Kurio širdis mok just, apsiverkt ne gėda.

Atein turtingas ruduo — vėl darbingi laikai,
Skubiai einate dirvon ir patsai, ir vaikai;
Paliekat tuščius namus, dirbat, nors apilęs,
Vienas antrą raginant, trumpinat atilsį.
Vos dar aušt ir dar saulė spindulių nemėto,
O jau tu su šeimyna matai darbo vietą.
Tenai per dieną kruti iki pat vakaro,
Kolei nepradės temti, kol neužkris žara.
Neužtur tavo vargų nei saulės karštumas,
Nei prakaitai, nei džiova, nei kaulų skaudumas.

Kas dieną javus dalgiu ar piautuvu kerti,
Kol paskutinio šiaudo žemėn neparverti,
Kol pėdus nesuriši, dirvas nugrėbstysi,
Kolei padoriai krūvas eiloms sustatysi.
O kad nei vienos varpos stovinčios nebliko,
Gystant namon ant galvos parneši vainiką.

Pons taria: „Garbė dievui, darbymets praėjo“
Mužike! kitaip sakai: naujs darbs prasidėjo,
O už visus sunkesnis, jei kas gal pažinti,
Kaip tai staldus, diendaržius reikia ištuštinti,
Kaipo, laukan išvežus, po dirvas kapstyti,
Kaip su šake ant rankų vežiman drabstyti,
Kaip pūdymas sužėlęs sunkus yra kirpti
Ir, kol rugius pasėsi, nepigu išdirbti.
Jei kas norint supranta vargus tokius baisius,
Tas žino, kaip tai sunkiai pelnos žemės vaisius.

Ilgai braidydamas purvą, jau sulaukei žiemos.
Vėl kitoniškų vargų atein pradėjimas:
Kaip tiktai gaidys pragys, jau nebegali gulti —
Reik spragilą nutverti ir jaujoje kulti
Ar, kaip prikaltis prie girnų, per didžiausią šaltį,
Kalbėdams poterėlius, visą naktį malti;
O kaip tikt praded aušti, nors vėjs sniegą pusto,
Vos tavo kumelikė pusnėj nepražūsta,
Arba ir žemėvilkais, nors krint gausus lietus,
Vežk rastus, ronus, malkas, šatras, tvoras, mietus
Ar važiuok ing kelionę per naktis be miego
Ing Varšuvą ar Vilnių, Liepoją ar Rygą.

Mužike! rašiau darbus pagal mano galės.
„Netiesa: tai tikt yra darbų mano dalys,
Kurias tiktai nugraibe kaip verėne taukus:
O kas gi tuos išskynė pievas, dirvas, laukus?
Kas sausomis padarė tas pelkes bedugnes?
Kas akmenis suskaldė su gelžiu per ugnis?
Kas iš upių išvalė botyrines uolas,
Ant kurių eldės, laivės tankiai susikulia?
Kas vieškelius ištaisė, smiltimis išpylė,
Ir iš abiejų pusių tą perkasą gilų?
Kas po daržus tuos gražius medžius pasodino
Ir tuos kalnus su dauboms dailiai sulyginu?
Kas pastatė tas baltas trobas mūrinyčias,
Iš plytų ar iš akmens blizgančias bažnyčias?
Kas tuos žemčiūgus, auksus, sidabrus nupelno?
Vis tai kruvins prakaitas ir muziko delna.“

Mužike! ką tu kalbi — teisus apsakymas;
Bet tark man, koksai yra tavo gyvenimas?
„Su krosnia grinyčėlė, kurioje gyvenu,

Tamsi, o vietoj lango lentikės tarp sienų;
Toj per dienas ir naktis — ir dūmas, ir garas,
Kruvin akis, blakstienus krintančios ašaros,
Valgyms — lapai daržiniai, bėralinė duona,
O kaušas vandens vėsin trokštėjimą kūno.
Vietoje lovos — suolas, virkščiomis paklotas;
Ant kojų apavimas — vyžos šešlankotos,
Apjuosimas iš virvės, o krėkliai ir skranda —
Tai apdarai, po kuriuos kūno paukščiai lando.
Visa nauda — sūdynės, kuriais pelnos valgis, —
Spragilas, žagrė, piautuvs, spats, ekėčios, dalgis."

Broli mano, per visus muziku vadintas,
Argi iš visų šalių esi nelaimintas?
Tavo sopuliai sėdos mano širdy giliai, —
Argi jau ir pons tavo tavęs jau nebmyli?

„Manas tu geradėji su geriausia širdžia!
Manų sopulių, vargų nieks nereg, negirdi:
Viešpatį, kurs yr danguj, visi šaukiam dievu,
O ciesorių karalių vadiname tėvu, —
Pirms did aukštai, o antras did toli gyvena,
Dėl to nedaein verksmai muziko nei vieno,
Dėl to anie nežino mūsų raudojimų
Ir baisiausioj nelaisvėj sunkių kentėjimų.
Pons mūsų, norėdamas padauginti turtų,
Tažart, kada aš verkiu, pasidaro kurčiu;
Kaipo gyvulį savą tikt dėl darbo augin,
Kas metą vis mokesnius ir lažą padaugin.
Ypačiai gvaltai, sargai, šarvaikai ir talkos:
Reik per dienas ir naktis dvare rantyt malkas,
Reik galvijus ir arklius visados pašerti
Ir su naščiais ant sprando atnešti jiems gerti;
Reik duoti žąsis, gaidžius, kiaušius, vilnas, uogas,
Riešutus, grybus, sūrius, kailius, linų sruogas
Ir visokius pramonius, kurie vis didinas —
Dievs žino, kaipo anie lenkiškai vadinas!
O žemės pusrėžėlis, vietomis smiltingas,
Kitur tikras pajauris, o kitur purvingas,
Bet ir tasai toks yra (kad tamsta žinotum),
Jog šuo didis atgulęs uodega užklotų.

Vienąkart miške ilsint ant kelmuko sėdaus,
Radau ažuole bites ir biškelį medaus;
Einu pas savo poną, bet tuščiom eit gėda,
Nunešiau korį medaus, skundžiuos ant urėdo,
Jog žmogui niekad gero žodžio nepasakė,
Jog darbų be rokundo, jogei veltui plakė,
Jogei... Tą man bekalbant, pons šauk' balsu garsiu:
„Tylėk, chame! o tuojau tarpvartėj pakarsiu!"
Aš matau, jogei ponas su manim nejuokau', —

Dvilinkas susirietęs pro duris ištrūkau;
Urėds lapt už pakaušio, nurovė kaltūną,
Kaip kokiam bernadinui padarė karūną,
O kai plaukų nebuvo, už ausies nutvėrė
Ir, ant žemės išvertęs, su lazda nupėrė.
Einu namon vos gyvas, nupeštas, nuplaktas
Ir su dideliu gumbu kruvinu ant kaktos.
Žydėlis tar: „Girdėjau, jog ant to ne galas,
Jogei dabar bus rykštės ant tavo pakalos.“
Bučiuoju žydui kojas, meldžiu gelbėjimo,
Tas už cukraus galvelę pirko atleidimą.
Taipo žydėlis mano sveikatą gelbėjo,
Bet iš klėties tą ėmė, ką tikt pats norėjo.

Geradėji! Juk moki gudiškai rašyti
Ir visokius rokundus šiaip taip išguldyti?
Rašyk pas Aleksandrą, ar pas Konstantiną,
Ar pas anų senotą, patsai geriaus žinai;
Juk kas dieną meldžiamės už anų sveikatą,
Tegul tie žmonių tėvai žmonių vargus mato!"
Atsakiau: „Neder pirštus tarp durų kaišioti
Ir svetimaj bažnyčioj žvakeles dagioti.
Ar tai aš būdu taksų urvan lapių lįsiu?
Ar kaip gandraus gyvates svetimas naikinsiu?
Ant kieno aš vežimo ir arklių važiuoju,
Pagal jo norą visad giesmelę dainuoju:
Kaipo dūdorius birbin, taip kazoką šoku,
Trumpai sakant, gudiškai rašyti nemoku;
O kada ir mokėčiau, tai to dirbt nenoriu,
Nes bajorui ant ponų pikts žodis nedoru.
Atstanke: teisiai kalbant, taip rašyt neliuosu.
Tegul gi viešpats dievas susimyl ant jūsų!"